

ИЗЛАЗИ
УТОРНИКОМ, ЧЕТВРТОМ
И НЕДЕЉОМ

Ц Е Н А
ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИН.
ИЛИ 1 КРУНА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ
СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ И
ИНОСТРАНСТВУ

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати
Стеви М. Веселиновићу
проф. богословије

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА НЕ
ПРИМАЈУ СЕ

ТУКОПИСИ НЕ ВРАЂАЈУ СЕ

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У МАТЕДОНСКОЈ УЛИЦИ
БР. 6

БРОЈ 10 ПР. Д.

УРЕДНИК: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ

БРОЈ 10 ПР. Д.

У ОСАМИ

Кад се све утиша и када смо сами,
Ја отварам срце у ноћи и тами;
Нек Бог види тајне и у срцу моме,
Срцу забаченом, давно презреноме;
Ох, па нека наду крепости ороси,
А љубав и чежњу нек на небо носи!

Соколовић

ПОЗОРИШТЕ У ПАЛАНЦИ

— Раде Домаковић —

(свршетак)

(3)

Настала је пометња у позоришту. Лаза и Стева су говорили износећи разлоге како треба да престану, јер нису ништа ђарили. Глумцу Миливоју, Сими и кубедији није ишло то у рачун и они су зато да и даље раде јер:

— Почетак је тежак! — вели глумац пун поноса и поуздања

У ствари сви су они једино ту положили своје наде да се имају чиме хранити, а у ствари и Лаза и Стева су хтели да им то доноси личне користи као каква трговина, па зато се и љуте што споро иде.

После дужег већања реше да позориште остане, али да сада позову у одбор неке од професора, учитеља, свештеника и имућнијих трговаца, који ће се заузети да одрже тако лепу установу.

И искупи се славни одбор од петнаест лица. Један млади професор, Воја, држи говор и запенио доказујући како је то дивна установа и школа за грађанство, како ће ту да се шири образовање, јачају карактери и свеже духови јер, вели, и иначе је материјализам све и сва за наше грађане.

Ђакон Таса вели да се изbere управа и изберу два лица да направе статуте, јер се њему не чека много. Говори то и слуша шта други говоре, а једнако погледа у сахат да не одоци на опело.

— Нема овде за мене ђара — мисли Стева председник читаонице — мезетећи леблебију, пијући

комову и мотрећи на свој дућан да не наиђе ко да се брија или шиша.

Настаде жагор и разговор о томе шта ће и како ће. Мало по мало па пређоше на са свим друге ствари, и разговор се вођаше као обично у механи, као да су и заборавили што су дошли.

Ђакон оде; Стеви уђе муштерија у дућан па отрча и он.

— Чека те Томча за оне даске, да видите! — јави шегрт једном трговцу из одбора па оде и он. Одоше многи и сваки кад пође вели, да ће пристати како се год реши.

Па пита се могло и решити друго, до да се за управитеља изbere г. Воја професор, потпредседника један учитељ, за благајника један трговац, за драматура опет један млад учитељ, и четири трговца за надзорни одбор.

И направеше статуте, и одобрише, и чак потврдише у полицији.

Одреди одбор хонораре драмским писцима, глумцима и осталим помагачима.

Сад више није шала. Ствар узела озбиљне размере; већ се то протурило и у новине да зна цела Србија.

Узет је под кирију цео горњи бој неког старог турског конака. Поручише два зида, направеше бину, завесу, све као што у Београду има.

Прођу људи једног дана поред турског конака, а зидове руше глумци пијунцима, тресе се сва кућа. Многи слегне раменима насмеши се, па иде даље.

— Па како ћемо ми с оволиким трошком? пита један од трговаца професора.

— Лепо, вели овај одушевљен својим великим предузећем, којим хоће да васпита све грађане и да се прослави, — имамо толико и толико грађана, је ли тако?

— Тако је — вели Пера трговац и неверљиво га гледа

— Лепо, нека долази једна трећина редовно, то је толико и толико, по... по... рачунај једно на друго по пола динара од особе, то је најмање узев 200 динара; па још кад се узму деца, ђаци, војници, онда је толика сума још сигурнија. У месецу четири

представе то је 800 дин. — доказује професор, па пошто мало поћута додаде поуздано.

— Може се рачунати на 1000 дин. месечно.

— А кој да плати ови трошкови, док не почнемо? — пита трговац.

— Па има свега од прилике... знаш највише кошта онај зид док се избије, а обвезали смо се да га, кад позориште престане, направимо опет и предамо кућу исправно.

— Па кој то да плати?! — пита Пера бојажљиво.

— То кошта од прилике са свима претходним трошковима на пет стотина динара... Е сад ћемо уписивати и чланове утемељаче и добротворе.

— Нема од тога ништа! — вели трговац климајући главом.

Професор ућута, рачунајући нешто у нотесу.

— Хајде да гледам дућан! — рече трговац тромо диже се и оде.

На идућој седници одборској није било ни једнога трговца. Изговорили се да имају посла, а ко ће и знати зашто баш нису дошли.

Професор се захуктао, па ради ли ради. Издаје наредбе, држи глумцима нека предавања о драмској уметности, прима молбе, жалбе, решава о њима, одобрава издатке (управо да се ово или оно узме на вересију.)

Ради човек неуморно и с тврдом вером да ће много успети. Задаје глумцима (односно калфицама) лекције, које им диктира, те пишу свако вече пошто позатварају дућане. Трудио се да развије љубав код младих људи за ову уметност. Набавља књиге о свом трошку, па чак је саставио и једну драму, која је, како он вели, писана простим стилем, те је приступачна ширем кругу. У Јакшићевим драмама је поправљао стихове, јер се уметници жалеле како не могу да науче и да знају шта уче.

— Само рада и издржљивости, па ће се све постићи! — вели професор.

— Да, јер и ја сам савладао само трудом! — декламује глумац и завалио се на столицу као ага.

— Г. Гаврило! — процеди професор кроз зубе.

— Изволте, г. управитељу! — вели глумац, скочи са столице и поклони се дубоко пред њим.

— Моћи ћете ви да им објасните шта је трагедија. Сад смо дотле дошли, јер ја имам посла у школи! Ето видите колико ја радим, просто немам времена да ручам и да се љуцки испавам!

— Ако заповедате г. управитељу?! — вели глумац у басу и смешка се.

— Дакле моћи ћете ви то! —

— Ви знате да је то мој занат! — вели глумац с поносом и гледа остале, па само што не запита:

— Шта би платили да сте овакви уметници? —

Остали га збиља и гледају са страхопоштовањем.

— Има ли да се јави каква глумица? — пита управитељ Стеву председника.

— Има једна молба господине — вели Стева.

Професор уђе у своју канцеларију.

Е, да видите само како је канцеларија сада намештена. Донео он од куће завесе лепе (због којих је дебатовало са женом читава три дана), па писаћи орахов сто, па своју наслоњачу и једно канабе, па набавио један други сто за једног, који ће му писати, а на то место узима глумца јер има леп рукопис. На његовом столу је велика лепа лампа, два сребрна свећњака: један е једне други е друге стране, и цео прибор за писање. Све је то донео од куће и то једно по једно, јер би иначе, да је све од једном покупио, жена пала у несвест. Узгред буди речено сада се спрема и смишља, на који ће начин обилазно да помене жени, како му треба и један орманчић за акта, али то су већ споредне ствари.

Седе он озбиљно за сто и намрштен узме молбу у руке.

Молба гласи:

„Играла сам дуго у многа места највише роле па сам због слабос у очи напустила и била у прве куће куварица а сада сам се раскрућала те морам почети игру као трагиткиња, па молим понизно г. управника да ме проба и прими. Остајем понизна.

Софија Манићева

Прочита професор, поћута мало, протрља чело и зазвони.

Уђе Лаза обућар.

— Нека г. Гаврило види ту женску, па ако поље ваља нека напише решење да се прими, па љу ја потписати — нареди професор и изађе.

У ходнику стоји Софија, а Миливоје тишлер јој пришапну:

— То је управитељ! —

Она се понизно поклони, а управитељ прође гордо и озбиљно, уживајући у свом положају.

Он је глумици у вече прочитао вакељу, да се добро влада, а глумцима објави да је примљена и издаде строгу наредбу да је нико не сме дирнути.

После неуморног труда од читавих двадесет дана, отпоче се припрема за пробе и спремање за представу — опет Косовски бој, јер су то „глумци“ најбоље знали.

Сад тек професор није имао одмора по сву ноћ и ваздан.

У зору је у позоришту, а прођите ноћу око једанаест часова, опет тамо.

Једног учи како да се поклони, другог како ће да седи, трећег како да плаче, четвртог да се смеје.

— Немој ти само да вичеш ха, ха, ха, као да читаш, већ се насмеј, као кад се иначе смејеш! — објашњава Сими.

— Тако писује у моју ролу! —

— Овако се смеје — вели професор и смеје се да се све тресе.

— Дете ви, г. Гаврило! —

Глумац се смеје, да пукне од смеја.

Удари Лаза шустер у смеј, ударише остали, па се све тресе, а Сима се тремирао, па опет кроз зубе: „ха... ха... ха...!“

— Којешта! виче професор љут.

Чешљарски калфица треба да игра Мурата.

Објашњава му професор, како он треба да замисли да је прави цар, па тако и да се понаша — царски.

Намести га да седне на једно прострто шиљте.

— С лева излази гаваз, поклања се, целива султану папучу и предаје писмо! — наређује професор.

У том упаде професорова слушкиња.

— Господине, рекла госпа, да покурите, охладила се вечера! —

Професор махну руком и даде јој знак да иде.

Миливоје игра гаваза. Иде право, лупа ногама све се тресе, на њему неко шарено одело и крива турска сабља.

Чешљарски калфица скочи понизно чим га угледа, и причека га као што причекује муштерије у дућану.

— Ама разумеј да си ти цар, и да су сви млађи од тебе?! —

— Слушај што ти господин вели, ти си; разуме се, као цар! — објашњава Лаза шустер и клима главом, гледајући понизно у професора, а у себи смишља како ће да га придобије, да прави цинеле код њега.

— Није од чешљара цар! — вели Стева тромо, зевну што има снаге, почеша се, натуче боље шубару на главу и изађе на врата. Оде човек да спава, јер је већ прошло једанаест.

*Не иде чешљару то у главу никако.

— Ух да је ја да се ускрекнем! — виче Миливоје. Узеше за Мурата Васу кубецију.

Већ се трчи и јури по граду, агитује на све стране, па се кренуо и сам професор. Овога вечера се већ даје представа.

Глумац као најокретнији седи на каси, а кад он оде да се обуче као Милош Обилић, замениће га други.

Света се искупило богме прилично, па дошло и чиновника са госпама. Не носи се више вино и одмах се види да је целу ствар узео у руке човек, који разуме шта је позориште.

Завеса се дигла и представа отпочела.

Глумци играју од прилике као и на проби, а глумица у улози царице Милице се повела да јој не можеш ни прићи. Цеди кроз зубе кад говори, дигла главу, трепће, успија устима и са војводама се понаша к'о кад ноћу пред капијом крадом од госпође, говори са драганом.

Кубеција неког врага у улози Мурата задремао. Мало мало па тек обори главу и видеше баш сви како заспа. Глумац игра Милоша, па кад се продере јаче султан бујдован скочи са шиљтета, једва се разбере где је, па седне опет.

Публика се смеје, па се готово и не чује шта говоре.

Професор се лепо скида од једа. Није му ни лако: причао свима, како је глумце спремио добро.

Мурат није ни вечерао, па осем дремежа има и ту муку.

Између чиновна пита он професора, кад ће да се сврши његова улога, а клати се, једва стоји на ногама. Па и мора: две ноћи и два дана није тренуо, а за то време правно плехане пећи обдан, а преко ноћ учио, кукавац, улоге и долазио на пробу.

— Кад те Милош убије одмах после иди кући слободно! — вели му професор.

— Кад ће да ме утепа? —

— Сад у идућем чину, само не дремај.

Подигла се опет завеса. Сви играју, говоре, пошто чују од суфлера и они и публика, и понављају за њим као оно кад пош исповеда децу за причешће па говори он гласно, а они за њим и то реч по реч.

Мурат зева гласно и чеше се по глави, а очи му се саме склапају. —

Задрема опет и у тренутку поче да хрче. Заспа лепо као заклан а седи, само што је главу оборио. Док тек настаде граја у соби с лева.

— Излази Милош! — виче суфлер готово гласно као обично што се говори.

— Камо га, куд је; видите доле у дворинту — наста жагор да и публика то чу.

Стала представа, чека се Милош да убије Мурата, а Милоша нема.

Галама све већа и већа, док тек сви глумци напустише позорницу и отрчаше некуд

Псују, грде, вичу, али Милоша нема.

— Утекао, утекао! — вичу по дворинту.

— Нема ни новаца! — виче Стева и наста сад тек прави урнебес.

Публика седи и слуша шта се ради. Неки потрчаше у помоћ, а неки остали па се смеју; ударице многим сузе на очи од смеха.

Само Мурат на бини. Главу метнуо на колена па хрче ли, — хрче!...

— Та тепајте ме сву ноћ ил ћу да идем! — викну он љутито, кад га врева пробуди, скочи и поче се бунован окретати уплашено око себе, те му се чини као сад да је на ново оживео.

Још већи смех у публици.

— Е ово вече вреди милиона! — вичу многи задовољни том комедијом.

Упаде унутра професор блед и задуван!

— Шта је било? — пита га један полицајац, који се спремаше да и сам изађе и види кога хватају и траже.

— Замислите само: Милош Обилић утекао и покупио све паре! — једва изговори професор задуван

— Па зар Обилић издаде?! — вичу једни и смеју се.

— Шта је с Вуком?! — питају други.

Полицајац оде журно, да нареди потеру, а остали гости једва корачајући од смеха почеше се разилазити.

Та представа стала је професора једне повеће менице којом је изравнао позоришне дугове.

НАГАЗИЛА

Нане нане ш'ће да крајим,
Туга ми је, сике мори!
У срцу ми много лошо,
Ја гу како огав гори!

Бере, рано, што му знајем...
Трескавица да је?... није!
Друго што је?... — Нане мила,
Хладно ми је, хладно ми је!

Хладно... топло... што да буде!
Трескавица, бере мила!
Ели си ми озебнула...
Ел' си нешто нагазила!...

Алексинач.

Милорад М. Петровић.

ТАЈНА

— Матилда Оерас —

У затвореној соби, у тим августским данима, беше да се човек угуши; још од ране зоре почеле су несносно зујати муве, намамљене отвореном кутијом шећера, чајном од лимунaде, сируном од коцкина што је цурио низ огрљак једне бочице и тешким задахом болести у ваздуху. Оне падаху на потамнело болеснично лице, на порумеле јабучице, а она спазаше у оној дубокој укочености, која је предзнак смрти. Синчић их узалудно тераше махалицом, оне су се враћале на полуотворене усне, с којих се чуо кратак, крештав ронац. У вече се није отварао прозор, да у собу уђе бар мало свежа ваздуха; врућина и задах од карбола удараше у главу сиромаша Пијетра, сина који је бдио крај своје мајке. Тишину у соби прекидаше потмули ронац и шиштање плућа; прекидаше је сурови, несносни кашаљ.

Седео је тако, укочена, непомична погледа, управљеног у лице своје мајке. Изгледаше као да је хтео да добро у намести уреже то пожутело, боловима измоджено лице, којега већ неке црте беху постале непомичне. Он је знао да мајка умире; знао је, то му је његова душа шапутала. Ни једна суза не појави се у сувим очима тога сина. Он је био као ван себе. Живео је готово као нека сирава, одлазио је, долазио, доносио лекове, наменгао узглавља, помагао јој да се усправи. Живео је као месечар, избечених и укочених очију, служећи је нежно и умилно, боље неко каква жена, и све ћутећи. Беше тих и лице му је добило израз равнодушности; једино кад би чуо кашаљ, мало би пребледео и окренуо главу у страну. Док би мајка лежала у тој укочености, он би размишљао. Каква је она била мајка према њему! Она је њему била мајка над мајком; волела га је најсилнијом материнском љубављу, волела га је лудо. Од рођења па до тих последњих дана, који су тако монотонно протицали, син и мајка нису се ни за један часак растајали једно од другогa. До десете године спавао је у мајчиној постељи, наслонивши главу на њене груди; после у истој соби; после, соба до собе, те би отворили врата и разговарали. Она га је спасавала од свих оних страховитих детињих болести, молећи се Богу за његов живот,

улевајући му магнетичким погледом живот, удишући му дахом живот; један пут је од њега добила богиње, други пут тифус. Али она се разболевала за сина и оздрављавала за сина. По киши га је пратила у школу и долазила по њ'. Код куће су заједно учили лекције и она је као и он напрезала мозак у аритметичким проблемима. Пијетро је био безобзиран, нервозан; мајка би га изтрдила, за тим плакала, те би и њему удариле сузе. Заједно су ишли у шетњу, Пијетро је био леп и елегантан, у хаљинама што му их је она шила. У летњим вечерима разговарали би син и мајка дуго, загрљени, лице у лице; тихим гласом приповедала би му све о свету, и лепо и ружно. Он је слушао, ћутећи; за тим би руком помиловао мајчино лице и видео да је влажно од суза. Мајка му никад не причаше о себи, никад му не причаше о својој прошлости; причала му је о њему, о његовој будућности. Једном, кад је био већи, уишта је:

— Причај ми што о себи, мила мајко.

— Нећу; није потребно, — одговорила му је у кратко, а бледило јој се осуло по лицу.

Та мајка би била умрла за њега; мајка срцем, мајка душом, мајка по жртвама, мајка по прекомерним осећајима, мајка по силној страсти. Син јој је личио у длаку, био је њена крв. Душа му беше њена њена, толико су се у њ пренели њени осећаји и мисли. Осмејкивали су се истим осмејком. Погледају се и идеја прелази од једног ка другоме, без речи. Он је још седео пред њеним ногама с главом на њеном крилу, а она му је меканом, изнемоглом руком гладила кошу, причајући му тихим гласом о животу — али то дете беше човек, у деветнаестој години, мушко, одважан, бистар оцењивач људи и ствари. На један пут, кад је свршила своје дело, те као да није више имала узрока да живи, поче снага мајчина да малаксава.

*

Како се мајчина смрт ближила, та узајамна љубав између мајке и сина почела је да све већма расте, без и каквих речи.

— Мајко, мајко, — понављао је непрестано син собом.

И трчао је око ње, не могући ни за тренутак да је остави. Она га гледаше укочено, концентришући у том погледу сву своју љубав.

— Како ти је, мајко?

— Боље.

— Мила мајко, лепа мајко...

И син скриваше главу у узглавље. За тим би наступиле дуге и ужасне паузе, које му задаву страх.

— Кажи ми што, мајко...

Она му даваше знак да не може, затвараше очи, обараше главу као уморна. Непрестано тај мучни сав, у коме би се лице удрвило, канци се затворили, уста искривила, глава наслонила на десну страну, пошто лево плуће беше истрошено.

— Мајко... — мрмљаше син тихо.

А она, пробудивши се, погледала би га укоченим, провидним очима.

— Мајко, причај ми, кажи ми.

И тада, кад би је видео тако повучену у себе, удаљену, с оном највећом равнодушностју као да је разум одељен од свих земаљских ствари, с оним неинтересовањем, као да самртник живи у некој другој сфери и виси о

невидљивом кочићу, зовнуо би је, у очајању, помућеним гласом, гласом којим је ваљда Спаситељ зовнуо Лазара:

— Мајко, мајко!

Она је живела још. Узели би се за руке. Пијетро јој говораше полугласно, као разнежено и размажено дете, велеш јој, да је воли, да је обожава, да је она његова добра, једина, драга и мила мајка. Она га је слушала, и као да је тај мили глас оживљаваше, боље је дисала, рука јој није више горела толико, на челу се више не осипаше онај ледени зној. Али кад, на крају синовљих речи, излажаше оно невинно, али кобно захтевање; кад се на синовље усне враћаше оно уздрхтало али упорно, *кажи ми*, кад се у његовом говору онажаше та ватрена радозналост, она се преврташе на својим узглављима, затвараше очи, окреташе главу, као да бира место да умре на миру. Кад год би он, у слепилу, у очајању, подстицао себичним или којим другим нагоном понављао то *кажи ми, кажи ми* — болан јаук, отео би се из тих истрошених груди, јаук очајне самртнице. Сии би ућутао, убијен, уништен.

И читавих десет дана, између те мајке и тога сина што се обожаваху, између те мајке што није хтела умрети из љубави и тога сина што јој није дао умрети из љубави, вођена је нема и страховита борба.

Тајна је била велика, моћна, дивља по њих, тајна, која је доводила тог сина да мајци не да мира на самртном часу. Беше то ужасна борба, у којој је човечја душа показивала сву своју сласт и сву своју ругобу, у којој је љубав била егонзам, а егонзам љубав.

*

Танки пламичак свећице горео је у болесничкој соби. С уллице дозираху кроз ноћни ваздух звуци оргуља, на које неко свираше *мазурку*. У соби је дисала смрт. Болесница отвори очи.

— Што си угасио свећу, Пијетро?

— Боже! не види више свећу! умире ми дакле, — помисли он.

А за тим, клечећи крај постеље, изгубљен у огромном болу свог живота, збуњен самоћом у коју улазаше, вичући, чунајући косу, јецајући, изговори питање које се никад није усуђивао да изговори:

— О мајко лена, кажи ми! О добра, мила мајко, кажи ми! Само ћу тебе волети, само ћеш ми ти бити драга, кажи ми! Тако ти твог сина, кажи ми! Ако ме још волиш, кажи ми! Мајко, мајко, кажи ми име мог оца.

Она га погледа прозрачним очима и отвори уста да удахне ваздуха:

— Не, — рече збуњеним и загушеним самртничким гласом.

За тим окрену главу, три пут дирљиво јекну, уздрхтаним претвима додирну покривач, снажно зевну и умре.

с талијанског
М И Х. Д О Б Р И Ћ.

ЛЕПА НЕИТАКЕРА

мисирска приповетка

(НАСТАВАК)

(4)

Неитакера погледа с поносом и презрењем у његово наборано лице, на ком се огледало нешто чудно, страшно

и паклено. Осети да тај човек има неки опасну намеру у себи и да јој прети нечим, и баш услед те опасности осети како јој долази нека нова снага.

— Ко вели то, занита га.

— Ја, одговори Усури својим танким гласом, и одмах додаде: и видићеш с колико разлога. Усури застале јер је оназбо како она запето чека његове речи, на полако настави даље отезати: Ти мислиш, ја не знам шта си ти радила? Вараш се, сваки твој корак ми је познат. Ти тражиш и рада би да пронађеш убицу?

— Ко је? викну Неитакера. Помирила се с том мишљу да неће злочинца никад наћи, сад јој би уједно јасно да говори с човеком, који је посвећен у ту ствар, и осети изванредну жељу да га дозна.

Усури ју је мотрио на продужи. А његове лагано изговорене речи су носиле на себи много важности.

— Чини ми се и ако не бих могао изрећи, али бар појмим каква је то снага, којом мамини људе себи. У осталом, — нећу ти одговорити. Ти хоћеш да умреш, па на што ти то?

— Али ја га морам осветити, узвикну краљица и клече пред Усуром на молебним гласом започе га блажити: Речи га, који је, тако ти Бога...

— Мани се клетве, остави то глупавим вародима. Видиш, знао сам ја шта теби треба, па одмах да добијеш вољу за живот и за све.

Неитакера га прекиде у говору, обгрли му колена, па га стаде наново молити. А Усуру ово изненади. Неитакера га је задивила својом тугом, а сада изненадила својим величанством, и у свему томе сама страст и то тако примамљива, силна и топла... он мораде да затвори очи да настави свој говор.

— А шта ће ти то све, рече јој, кад, и да га дознаш, не би имала снаге да му се осветиш, ту си онет сама ти преслаба. Ако хоћеш да се светиш, онда долазимо на моје пређашње речи: узми...

— О, за освету — ту сам ја сама доста јака, за то не само не тражим, него нећу, разумеј: нећу туђе помоћи!

И она му поново обви цуне руке око колена и погледа га оним својим црним оком цуним одушевљења и заноса, и још јаче га раздражи.

— Али баш и да ти га именујем, по тебе би саму било горе. Нећеш да будеш Амелијева жена милом, добро, бићеш силом, разумеј ти мене сада: мораш бити силом.

Неитакера се подиже и загледа се у Усуру, жељна да га провиди. Нека нејасна мисао је обузмала, обузе је нека гроза...

— Хоћеш да га знаш? Добро, дакле. Убица сам — ја главом!

— Ти... ти си га убио? Неитакера застале. Обузе је бес и не даде јој да говори.

— Да, и сада када то знаш, сада те не молим више, него те позивам да будеш оно што ја хоћу, па ако ти је истинита та твоја љубав, онда ти чак и заповедам!..

Ха, ха, ха, поче Неитакера да се силно и кроз сузе смеје, а смех тај је наговештавао да се примичу тренутци кад човека остави разум и свест, те ради, не оно што би хтео или требао да ради, него што хоће случај.

— Чекај само, остави смех за после, још нисмо ми готови, поче Усури онет и оштро је мотрио краљицу. А Неитакера се уједаред уозбиља, појми да Усури није рекао

све, и то је поврати себи. Али њено величанство није више утицало на њега, Усури је био и сувише обузет својом намером.

— Ти још не знаш све. Истина је, ја сам Менгесуфа убио, али имао сам право на то, јер он се дрзнуо да уради оно, што ни један смртни не сме да учини, он је обешчистио светињу над светињом.

— Није истина, викну Нейтакера и заплакте.

— Хоћеш и сведоке? Више их је било присутних и видели су све, а свештеници увек говоре истину. Хоћеш да ти их доведем?

Нейтакера се баци на душек и заплака.

— За све такве кривце је закон исти и један само, и сви такви кривци пред законом су једнаки. Али оно што човек не може, богови могу, па тако и њихова благодот можда ће се задовољити с тако незнатном казном, као што је овог пута била — смрт. Јер Менгесуф иде осем тога греха чист Херосу, па и ако није за ову годину дана свога владања учинио никакво велико дело, али богови му могу из милосрђа — опростити казну. Сином своје свештеничке власти ја сам изрекао и извршио једну пресуду над њим, а сином те исте свештеничке власти ја га могу спасти на основу речених разлога од друге осуде, од бешчасне смрти, ако — ти усхтедиш спасти бедном оцу јединца сина. А ја ћу вољно узети на себе тај терет да молим богове да опросте фараону његово непромишљено дело и оцу његов грех, што није светио богове, да спасе сина...

Нейтакера престаде јецати, а он настави и даље говорити, задржавши у гласу ону боју пожртвовања, коју му је сретно пошло за руком изнаћи.

— Даклем сад бирај: или код људи и потомства укаљан спомен оног, ког ти највећма волиш, или наручје оног који тебе највећма воли. Једино од тебе зависи каква ће успомена бити предана о њему, па ако га тако волиш, жртвуј за њега свој живот али не смрти, него животу, и о његовој кривци нико неће знати ништа, а пашрус ће га славити као најправеднијег фараона.

Сва сломљена га је слушала краљица. Смрт, која ју је још мало пре себи мамила, поста јој сад одвратна. Љубав њена према мужу прешла је била у прошлим данима у неизмерну тугу, а та туга роди сада у њој самопрегорење. Била је моћна и вољна да учини све а и жељна да учини много, та толико је много имала сада да свршава. И та жеља створи одмах другу мисао у њој: да јој је само добити мало времена... могла би... та збиља, она мора да се бори да прибави успомену свога мужа не само освете, него и части и... Мисир још нема фараонова наследника, али ће му она доскора дати... главно је добити времена...

— Добро, рече тихим али одлучним гласом сва преобразена. Али Усури не измаче из ока онај готово весело талас што прелете њеним лицем онда, кад ју је мислио сатрвену видети. Он опази да се у њој рађа нешто ново, необично, он није појмио шта је то, али он се побоја од тог преокрета. Женској је урођено лукавство, да надмудри?!

— Збиља, да ли ти истину говориш, понови Усури, а непрестано је мислио: шта може Нейтакера мислити.

— Говорим као што мислим, рече Нейтакера. Ево ти моје речи. Али кад си ти мени стављао погодбе, ставићу

их и ја теби: да одложимо наше заручење док ја не пројалим.

Где би у томе могло бити преваре, мислио је Усури, али није могао ни на шта помишљати. Инак — треба се обезбедити.

— А докле ће то трајати?

Нейтакера застаде. Боре на челу су јој показивале како мозак ради.

— Па... Менгесуф није саградио себи ни пирамиде ни гроба, саградићу му је ја, а кад будемо славили њену посвету, онда можемо одржати и наше весеље.

— Хм... ако то неће трајати дуже од годину дана.

— Неће, рече Нейтакера исто онако одлучним гласом. Усури је мотрио то лице које је сјало од неког заноса и у тај мах слободно било од сваке туге. Шта ли само може бити њој у души? Свакако она нешто снује па треба се што јаче обезбедити.

— Кад је тако, онда смо готови. Само, Усури заста на још једном погледа Нейтакеру, ја хоћу доказа да ћеш бити вољна испунити своје обећање и после годину дана.

— Па шта хоћеш, зашта га Нейтакера јасно.

— Шта хоћу... доказа. Пођи за мном рече јој забригито Усури и пође замишљено напред, а она вољно за њим.

4.

Усури ју је водио аркадом, с које се виђаше у свој неизмерности својој црвена земља мисирских пустара и угасито плаво, јасно небо. У њиховој близини велико језеро ограђено и попођено црним мрамором; па глаткој му поврцини пливаху неколико белих лабудова. Одмах иза њега Гтахов храм са својим огромним предворјем. У њему се већ скупилају судије. На узвишењу између два обелиска поставили су мумију преминулог фараона. Преко ње су превукли дуг бео покривач. Много су обилазили око ње, али дирнути је није смео нико, јер су се мртваца само свештеници смели дотакнути. Чело главе је стојао Анубов кин са шакаловом главом, сучевнице му је било подигнуто место за свештенике, у средини столица првосвештеничка. У ваздуху се јако осећа мирис од вина из Палме.

Нейтакера погледа онамо; и чега се пре бојала, сад је смело мотрила, јер од оног самопрегорења узвисила се над тугом својом.

Тад уђоше у унутарње одаје. И док су их пролазили сусретоше се с високим, бледим младићем, који се наслоњено на зденаст, хатарски ступ, замислио се и као да је неког чекао. Кад угледа Нейтакеру он поцрвене, застиди се. Она га равнодушно погледа, а кад он осети њен поглед на себи, збуни се и побеже.

— Амени, викну Усури за њим, али му се врати само многострука јека од сиљних сводова. Момка је нестало.

Тад дођоше до неких црних, гвоздених врата.

Усури заста и викну неко неразумљиво име, а она се одмах сама отворише и указа се ходник таман и узан. Крај врата је стајао круниан црнац. Они уђоше, а он се баци на колена пред њима. Одмах се појавише још два роба са буктињама и пођоше један пред њима, а други за њима. Спуштали су се по неравним старим степеницама од обичног камена бедутка у дубину. Стене су биле влажне и дебеле, по дуваровима изникле многе ситне печурке отворено зелене, замазане боје. Ваздух тежак и устајан, са сводова капље вода сваки час.

Спустише се напослетку у велику дубину. Осећало се то и по оној густини ваздушној и по јези њихових корака, који су се једва чули. Нештаверу обузе узбуђење, би јој врло тешко. Уђоше у округао простор.

Под је био нераван, пул камења, гвожђа и блата. Величина му се није могла промерити, јер се зид губио у таму; мало простора око себе осветљавале су буктиње. Њихова кратки зраци светлили се од неке масне боје

Тад се окрену Нештавери Усури.

— Довео сам те зато овамо, да не узмогнеш опет посумњати у истинитост мојих речи. Писам могао у почетку знати да ћеш бити тако понуслјива, па сам радио како ми је савест говорила. Слушај. У мумији није лешина фараонова, него овде. Ја ћу ти је предати сада да радиш с њом што ти је воља, али узети је одавде нећеш моћи све до уреченог дана. Не извршиш ли своје обећање, кад се Менте-суfoва душа буде враћала не ће се имати вратити у што јер ће му тело овде иструнути. Уверен сам да од наших речи нећеш рећи никоме ништа, јер би само њему навела срамоту, па ако и после годину дана не промениш своју одлуку, онда можеш лешину сахранити где хоћеш.

И онда повуче и отвори завесу која се ширила пред њима, а у простору одељеном од њих гвозденим решетком угледаше тело фараоново на старом дрвеном столу. Крај њега су још стојале гвоздене куке, којом су кроз носдрве извадили мозак, и оштро камење, којим су распорили слабине кад су вадиле прева. Лешина је била очишћена и привремено сачувана од трулежи. А било је на њој нешто одвратно. Очи јако упале и читава се јама око њих начинила те кожа дошла тамно плава, уста отворена а зуби помодрели, како од утробе није било ништа преостало, то вите ребра јако искочила а кожа висе с њих као напетом платном на шатору. Око њега, и на столу и на земљи, усирена крв.

Краљица викну, свест јој се поче губити али у пети мах осети јаке болове и да се нешто живо у њој креће... Она се обезнани.

(Свршиће се).

КЊИЖЕВНОСТ

ИСКУПЉЕЊЕ.

У једном шведском часопису штампана Еlin Ашеп новела, чија је садржина необична а при том од дубокога интереса. А како скандинавска књижевност, у новије доба, као што је познато, привлачи на се особиту пажњу свих европских литерарних кругова, држимо, да ће бити занимљиво, ако „Звездиним“ читатељима, ма и у краткој испричамо садржину ове новеле, државајући право, да о скандинавској књижевности доцније коју више рекамо. —

Јунакиња, Ема Олсон, кћи је сеоскога учитеља, врло лепа, добро васпитана и ванредно даровита девојка, која се — не гледећи на лено одело, fine руке и окретне језике осталих својих поштовалаца — заљуби у неког младог раденика и уда се за њ. Он је најјачи човек, кога је она икада видела; потковица је међу његовим прстима као восак, па ипак је он тако нежан и тако отворена срца, а при том вазда ведар, пул здравља и воље за животом, да изгледа, ма где се он појавио, да око њега веје свежа атмосфера, што груди надима, што крепи...

Ми видимо младу жењу на вратима њезина кућерна, где стоји и очекује њега. Ручак се већ почиње хладити. Лице се њено разочарано помрачује...

— Зар Ханс још не иде, упита једнога раденика, који туда пролазаше.

— Одмах ће доћи, одговори овај. Има у фабрици једна машина, која неће данас добро да ради, па су Ханса замолили, да је удеси.

Она уђе у кућу, да постакне ватру. Тамо унутра нечује она громки тресак, што се, после једног тренутка, проломи ваздухом. Мирна и срећна седи за својим радом предана својим сновима. Али јој се на један пут врати старо нестрпљење. Похита на врата — и ту спази четири човека, како иду улицом носећи носила, на којима лежи нешто, покривено застором. — Једна секунда доцније, и она зна све. Оно „нешто“ је њезин, до мало час, још онако здрав и онако крепак муж. Сад је смрвљен, сваки уд, свака прта унакажена, да се не може познати. Она баци очајнички поглед на црне носаче и сруши се на земљу у мртвачку немоћ...

Прође седам месеци и — она се породила. Она је тај порођај очекивала са новим оживелим надама. — Разуме се, биће то дечак као Ханс, и он ће постати раденик, као и отац му. Она заснова његов целцати живот; она већ види дечка, како се смешка и гуче, како расте, како јача и стаје на снагу. И — најзад — доводи кући, као своју жену, лепо, љубазно девојче; па онда дође дан, где ће се опет један мали неваљашко смејати и ћеретати и њу „стара-мајка“ звати, а она ће му крај топла огњишта причати о деди Хансу, како је леп био и како јак.

Тако јој, дакле, прође време у леним надама и дође њезин дан.

Али, авај, авај с њеним леним сновима!.. Био је син и личи на Ханса; у лицу је исто онако леп као отац, али осакаћен, бедан, без помоћи за цео живот. Имао је само једну руку а ни једну ногу. Са неутешним очајањем гледа сада у будућност, до мало пре онако леним сновима занесена мати. — Док је дете мало, има њену руку, која ће га заштитити, има њено крило, на коме ће заспати; али доцније?.. Посматра малицу горућим очима, како се задовољно приљубљује уз њезине груди.

— Та зар нема Бога, кад се овако што може догодити!?!.. отима јој се из груди.

— Ако један Бог живи и ово види, онда ће упознати и све музе узалудних напора, незасићене чежње, које мора испунити овај пробуђени живот, од првога свитања његова разума па све док не падне у тамну ноћ! Зар не би онда било боље, да га себи прими? Зашто не ослободи душу из тамнице, за коју је очајањем прикована, и не подигне је своје вечитоме дану?

За тим се пробуди друга мисао у њој. — Кад Бог то не чини, зашто не би она то учинила?

— Да, да, ове ноћи.

Она виду ужасну будућност осакаћенога детета јасно пред очима; она чује његове непрестане прекоре: „Мајко, зашто си ме пустила да живим?“ — Да, да, још ове ноћи.

Вече се примичаше; она спусти са очима пуним суза своје заспало дете у колевку и посматра га испуњена унутарњом нежношћу. Затим запали шест свећа — његов син треба да буде крштен; он мора да се нађе на небу са својим оцем, њезиним Хансом; она пак, она га неће никад

више видети, ако Господ не буде према њој имао милосрђа а — ово дете овде личи веома мало на милосрђе! И она узима Свето Писмо. Са узвишеном достојанственошћу свештеничкога чина, што га сама беше на се узела, отвори освећену књигу и положи је на сто, на онда донесе чинију пуну воде и своје дете.

— Ја те кретим, Хансе, у име оца, сина и светога духа. И пошкрони му главицу неколиким кањима воде.

— Ти немаш деде, нити старе мајке, немаш оца, мали Хансе, а ја ти могу дати само један једини дар — искупљење од живота.

И ова пољуби своје дете вељно, очита лагано оченан, спусти га полако опет у колевку и узне јастук, да га притисне на детиње лице.

Оно снава.

— Да не би ти хтео да живиш, мали Хансе? шапуће она плашљиво и прислушкиваше са уздржаним дисањем, као да очекује одговор; али — она чује само задовољно плескање малих румених усана... Неколико тренутака и — све беше свршено.

— Ни једну сузу више за малим Хансом, говораше она сама себи, бришући сузне очи.

*

У осуђеничкој ћелији налазимо је опет: видимо је како јој чежња живот односи без икакве наде за овај свет а — пошто јој је свештеник казао, да мора покајати, и она то не може — и без наде за онај други. Али у њеним очима нема суза, и она мирно очекује да дође, што доћи мора, јер пред њеном душом лебди само једна утешна мисао: „Ја сам своје дете искупила.“

Ј. У.—

Матилда Серао, чувена талијанска списатељка написала је два циклуса малих приповедница под насловом „Љубавници“ и „Љубавнице“. У данашњем броју доносимо причу „Тајна“, која је узета из збирке „Љубавница“, а за кратко време донећемо редом све приче из обе те збирке Обраћамо на њих најљу наших читалаца. У једном од идућих бројева „Звезде“ проговорићемо мало више о Матилди Серао и њеним делима.

◆◆◆

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Народне индијске песме. Песме имају великог удела у животу Индијанаца. Они су их усвојили за све велике тренутке човечјег живота. Песма их одушевљава у поласку на рат, њоме исказују радост после победе, њоме почињу и савршавају рад. Мис Аликса Флехтер проучавала је неко кратко време музику и текст тих песама и Journal of American Folk-Lore доноси резултат њених испитивања.

Индијанци познају само три инструмента: бубањ, раганелу и неку врсту свирачке. Бубањ и раганелу употребљавају као пратњу у певању. Ти инструменти упо-

требљавају се и за давање ритма у играма. Свирачка међу тим служи као *solo* у јавним забавама. Текст тих песама је врло прост. Однос између текста и мелодије тако је интиман да се не би могле, као код нас, дати једној мелодији речи за коју нису писане. Код Индијанаца се налази песама чији текст нема никаквог смисла по се састоји просто из звукова. Али ти звукови и ако се непосредствено чине каламбур, за Индијанце имају јасан значај. Ево на пример како млад Индијанац изражава свој љубавни бол. „*Хи-деа хо ха хи — а хе — ха хе!...хи-ах ах-хе!*“ За мртвацем наричу овако: „*У ах хи-ах-хе!*“ — Мис Флехтерова је велики број тих мелодија ухватила у фонограф ради њихног дубљег проучавања.

*

Комете. — Лов на комете веома је велики. Он није свих година подједнако плодан, и ако би сваке године морао бити обилатији услед подизања нових опсерваторија и проналаска све бољих и бољих инструмената за посматрање звезда.

Од године 1782 до 1897, то јест за 115 година, сви астрономи на земљи открили су 328 звезда, којима су тачно израчунали путеве. Само за последњих 30 година откривено је 135, а то је $4\frac{1}{2}$ годишње. Али не треба мислити да се сваке године открије подједнак број звезда, у 1872 години није откривена ни једна. У 1875 години откривене две периодичне комете, које су се враћале. Међу тим у 1873, 1881, 1892 и 1896 откривено је до 7.

Ова година издала је да ће имати доста звезда. У децембру 1897 нашао је Перине на калифорнијској опсерваторији Licks једну комету која има своје име. Али од тада није откривена ни једна звезда. Ово је први пут од толико година, да је протекло неколико месеца, а да се не јави о наласку какве нове звезде.

*

Америчке глумице. — Међу америчким милионарима имају три драматске глумице: Мис Крабтре, познатија под именом „Лота“; Маџи Мичел и Мис Фани Давенпорт. Све три имају да благодаре уметности на богаству, којим сад располажу. Вадимо из листова.

Мис Крабтре, чији је отац био ђумурџија, има петнаест милиона динара; сама управља својим богаством с таквом вештином, да би јој морао завидети и најбољи финансијер.

Мис Маџи Мичел има дванаест милиона; почела је играти у малом позоришту Сан Луја, где је више година била обична глумица. Прославила се у улози „Фопон“, у комедији с тим насловом, и „Фопон“ не само да је прослави, но јој донесе и један милион и по добитка.

Мис Фани Давенпорт била је дуго идол публике због своје лепоте и неоспорне глумачке способности. Њено се имање цени на четири милиона. Самог накита има у вредности 750.000 динара.

◆◆◆

У Београду продаје се лист само код продаваца на број.

САДРЖАЈ: „У осам“ (песма) — „Позориште у палаци“ (свршетак) — „Нагаила“ (песма). — „Тајна“ — „Лепе Нептакери“ — (паставак) — „Књижевност“ — „Занимљивости“.

Власник Ст. М. Веселиновић. Штамп. Св. Николића об. ВЕНАЦ БР. 2.—БЕОГРАД. Уредник Ј. М. Веселиновић.